

MAHALLALARDA YOSHLAR BILAN ISHLASH TIZIMINI TUBDAN TAKOMILLASHTIRISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORI VA YOSHLAR YETAKCHISI BILAN HAMKORLIGI

Toirov Dilshod Xasan o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti, safdor

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18046010>

Mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirish **O'zbekiston Respublikasi** davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda profilaktika inspektori hamda yoshlar yetakchisining o'zaro hamkorligi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki mahalla instituti jamiyatning eng quyi, biroq eng ta'sirchan bo'g'ini sifatida yosh avlodning huquqiy, ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlashda markaziy o'rin tutadi. Mahalla doirasida olib borilayotgan kompleks chora-tadbirlar yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularning huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirish, shuningdek, huquqbuzarliklar profilaktikasini ta'minlashga xizmat qiladi.

Mazkur tizimning institutsional shakllanishi 2022-yil 19-yanvarda qabul qilingan PQ-92-sonli «Mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Prezident qarori bilan bog'liq bo'lib, unga muvofiq har bir mahallada yoshlar yetakchisi lavozimi joriy etildi. Qarorda yoshlar yetakchisining asosiy vazifalari sifatida huquqbuzarlik sodir etishga moyil bo'lgan yoshlar bilan tizimli ishlash, jazoni o'tab chiqqan shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish, shuningdek, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish kabi muhim yo'nalishlar belgilab berildi [1]. Bu esa yoshlar bilan ishlashda profilaktik yondashuvning ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan institutsional asos bo'lib xizmat qildi.

Profilaktika inspektori esa «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida»gi Qonun (O'RQ-371-son, 2014-yil) hamda Ichki ishlar vazirligining qator idoraviy normativ-huquqiy hujjatlariga muvofiq mahallada jamoat tartibini saqlash, huquqbuzarliklarning oldini olish, shuningdek, profilaktik hisobga turuvchi shaxslar bilan manzilli profilaktik ishlarni amalga oshirish vakolatiga ega. Ushbu vakolatlar profilaktika inspektorining mahalladagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi mas'uliyatini yanada oshiradi.

Profilaktika inspektori va yoshlar yetakchisining hamkorligi «mahalla yettiligi» instituti doirasida amalga oshirilib, unga mahalla raisi, hokim yordamchisi, xotin-qizlar faoli, yoshlar yetakchisi, profilaktika inspektori, ijtimoiy xodim va soliq inspektori kiradi. 2024-yil 18-mayda qabul qilingan 292-sonli qarorga muvofiq, ushbu subyektlarning faoliyati samaradorligi KPI ko'rsatkichlari asosida mahalla raisi ishtirokida baholanishi belgilab qo'yildi [2].

Bu mexanizm mahallada idoralararo hamkorlikni institutsional jihatdan mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Ushbu hamkorlikning amaliy ahamiyati, avvalo, yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olishda namoyon bo'ladi. Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda mamlakat aholisining taxminan 60 foizini yoshlar tashkil etgan bo'lib, «Yoshlar daftari» orqali 180 ming nafar yoshga jami 345 mlrd so'm miqdorida ijtimoiy yordam ko'rsatilgan. Natijada ishsiz yoshlar soni ikki baravarga qisqargan, ishsizlikdan xoli mahallalar soni esa 1889 taga yetgan. Shu bilan birga, 2025-yilning 11 oyi davomida talabalar orasida jinoyatchilik 19 foizga kamaygan bo'lsa-da, umumiy jinoyatchilik tarkibida yoshlar ulushi hali ham yuqori bo'lib qolmoqda [3]. Bu holat profilaktika chora-tadbirlarini yanada chuqurlashtirish zaruratini ko'rsatadi.

Profilaktika inspektori mahallada «Obod va xavfsiz mahalla» tamoyili asosida ijtimoiy profilaktika tadbirlarini tashkil etib, yoshlar yetakchisi bilan hamkorlikda «Yoshlar balansi»ni shakllantiradi, risk guruhidagi yoshlarni aniqlaydi hamda ular bilan individual profilaktik ishlarni amalga oshiradi. Bunday yondashuv mahallada jinoyatchilikka olib keluvchi ijtimoiy omillarni barvaqt bartaraf etish imkonini beradi.

Prezident tomonidan 2023–2025-yillarga mo'ljallangan islohotlar doirasida ta'kidlanganidek, mazkur hamkorlik mahallani jinoyatsiz hududga aylantirishga xizmat qilmoqda. Xususan, 2025-yilda 3503 ta mahallada birorta jinoyat sodir etilmagani qayd etilgan bo'lib, bu ko'rsatkich avvalgi yillarga nisbatan sezilarli darajada oshgan [4].

Ilmiy tadqiqotlar va xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, Fransiya va Germaniya kabi davlatlarda politsiyaning yoshlar bilan ishlashga ixtisoslashgan bo'linmalari hamda mahalliy jamoat yetakchilari o'rtasidagi integratsiya jinoyatchilik darajasini 20–30 foizgacha kamaytirish imkonini beradi. O'zbekiston sharoitida ham «mahalla beshligi»dan «yettilik» tizimiga o'tish jarayoni mazkur yondashuvning samaradorligini tasdiqladi. Chunki profilaktika inspektori asosan huquqiy va tashkiliy choralarni qo'llasa, yoshlar yetakchisi ma'naviy-tarbiyaviy, sport va madaniy tadbirlarni tashkil etish orqali yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishga xizmat qilmoqda. Masalan, mini-futbol, voleybol musobaqalari hamda «Yosh ekolog» aksiyalari yoshlar o'rtasida ijtimoiy faollikni oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda [5].

Hamkorlikning amaliy mexanizmlari uyma-uy yurish, «Temir daftar», «Yoshlar daftari» va «Ayollar daftari» orqali ijtimoiy qo'llab-quvvatlash choralarni ko'rishda namoyon bo'ladi. Profilaktika inspektori notinch oilalarni

aniqlab, yoshlar yetakchisiga tegishli axborotni yetkazadi, yoshlar yetakchisi esa hokim yordamchisi bilan hamkorlikda tadbirkorlik tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va bandlikni ta'minlash choralari ko'radi. Bu tizim natijasida 2024–2025-yillarda yosh tadbirkorlar soni uch baravarga oshgani qayd etilmoqda [6].

Zamonaviy profilaktika chora-tadbirlari qatorida raqamli texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, «Tashvish tugmasi» va elektron platformalar orqali tezkor aloqa o'rnatish, psixologlar ishtirokida tuzatish va reabilitatsiya dasturlarini joriy etish hamkorlik samaradorligini yanada oshirmoqda. Zo'ravonlik va giyohvandlikka moyil yoshlar bilan ishlashda profilaktika inspektori tomonidan himoya orderi chiqarilib, yoshlar yetakchisi tomonidan reabilitatsiya tadbirlari tashkil etilishi amaliyotda o'z ijobiy natijasini bermoqda [7].

Ichki ishlar vazirligi va Yoshlar ishlari agentligi ma'lumotlariga ko'ra, mazkur hamkorlik natijasida 2025-yilda og'ir jinoyatlar soni 4192 taga kamaygan, voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilik sezilarli darajada pasaygan. Shu bilan birga, kriminogen vaziyati og'ir bo'lgan ayrim mahallalarda muammolar saqlanib qolayotgani profilaktika inspektorlari va yoshlar yetakchilarining malakasini oshirish, idoralararo hamkorlikni yanada kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi [8].

Ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanishicha, huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimining muvaffaqiyati jamoatchilik nazorati va fuqarolarning faol ishtiroki bilan uzviy bog'liq. Shu ma'noda, «Fidokor yoshlar» patrul guruhlari hamda jamoatchilik maskanlari orqali yoshlarning o'zini boshqaruv jarayonlariga jalb etish mazkur hamkorlikning yangi bosqichini ifoda etmoqda [9].

Kelgusida raqamli iqtisodiyot sharoiti, kiberjinoyatchilik va migratsiya kabi global chaqiriqlar fonida profilaktika inspektori va yoshlar yetakchisining hamkorligini yanada chuqurlashtirish, elektron monitoring tizimlari va onlayn tarbiyaviy platformalarni joriy etish orqali mahallalarni to'liq xavfsiz hududga aylantirish mumkin. Bu esa «O'zbekiston–2030» strategiyasida belgilangan yoshlarni qo'llab-quvvatlashga oid ustuvor maqsadlarga to'liq mos keladi [10].

Xulosa qilib aytganda, mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirishda profilaktika inspektori va yoshlar yetakchisining hamkorligi davlat va jamiyatning uzviy hamda birgalikdagi sa'y-harakatlarining yorqin namunasi hisoblanadi. Mazkur tizimning samarali amal qilishi yoshlarning vatanparvar, ijtimoiy faol va sog'lom avlod sifatida voyaga yetishini ta'minlab, milliy qadriyatlar va ilg'or xalqaro tajribaning uyg'unligi asosida izchil ravishda rivojlanib bormoqda [11].

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-92-son 19.01.2022. Mahallalarda yoshlar bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. – 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 292-son 18.05.2024. «Mahalla yettiligi» faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. – 2024.
3. Statistika agentligi. O'zbekiston aholisi va yoshlar siyosati hisoboti // stat.uz. – 2025. – S. 45-60.
4. Ichki ishlar vazirligi. Jinoyatchilik statistikasi 2025-yil // iiv.uz. – 2025. – № 12. – S. 10-25.
5. Abdullayev A.A. Huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslari // O'zbekiston huquq jurnali. – 2023. – № 3. – S. 78-85.
6. Normatov Sh.M. Mahallada yoshlar bilan ishlashning zamonaviy mexanizmlari // Yuridik fanlar jurnali. – 2024. – T. 5. – №. 04. – S. 22-30.
7. Rajabova D. B. Profilaktika inspektorining mahalladagi roli // Ichki ishlar vazirligi akademiyasi ilmiy jurnali. – 2024. – № 2. – S. 15-28.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi // Prezident matbuot xizmati. – 2024. – S. 100-150.
9. Karimov T.S. Yoshlar orasida jinoyatchilik profilaktikasi // Toshkent davlat yuridik universiteti jurnali. – 2023. – № 1. – S. 40-55.
10. Azizov U.R. Mahalla yettiligining samaradorligi // Sotsiologik tadqiqotlar jurnali. – 2025. – T. 6. – №. 01. – S. 12-20.
11. Xudoyberdiyev N.K. O'zbekistonda yoshlar siyosati va xavfsizlik // International Journal of Law and Policy. – 2025. – T. 7. – №. 03. – S. 35-45.

